

Javaslat az RDA magyarországi bevezetésének előkészítésére

I. A gyakorlati lépéseket megelőző elméleti előkészítés

Az összeállításához felhasznált dokumentumok: az RDA-HU munkacsoport és a Könyvtári Szabványosítási Iroda által készített munkaanyagok

Jelen dokumentum az RDA bibliográfiai keretrendszer bevezetésének előkészületeire vonatkozik, és elméleti bevezetőként szolgál ahhoz a további két javaslatához, amelyek közül az egyik a bibliográfiai adatok (MARC 21-alapú) kódolásában való változásokra, míg a másik a bibliográfiai adatok rögzítésével kapcsolatos néhány olyan tartalmi szabályra hívja fel a figyelmet, amelynek bevezetése már az RDA-ra való átállás előkészítő szakaszában megfontolandó.

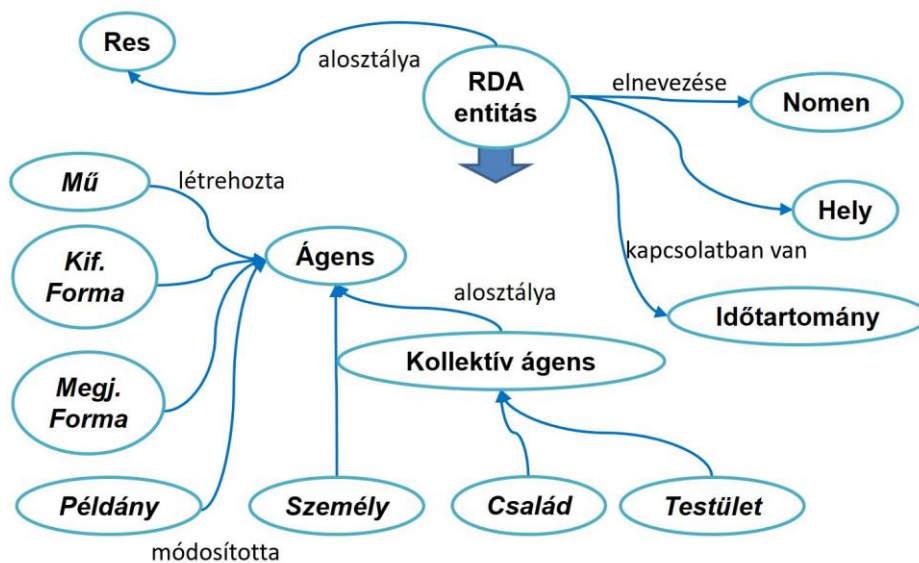
I. Új megközelítés

Az IFLA Könyvtári referenciamodell (*IFLA LRM*) és az RDA (*Resource Description and Access = Forrásleírás és -hozzáférés*) nyújtotta újfajta megközelítés lényegi eleme, hogy a bibliográfiai leírás során a korábbi (kiadványcentrikus) látásmódot egy új: – a felhasználó céljai szempontjából releváns – entitásokon, azok kapcsolatain és ismérvein alapú szemlélet váltotta fel.

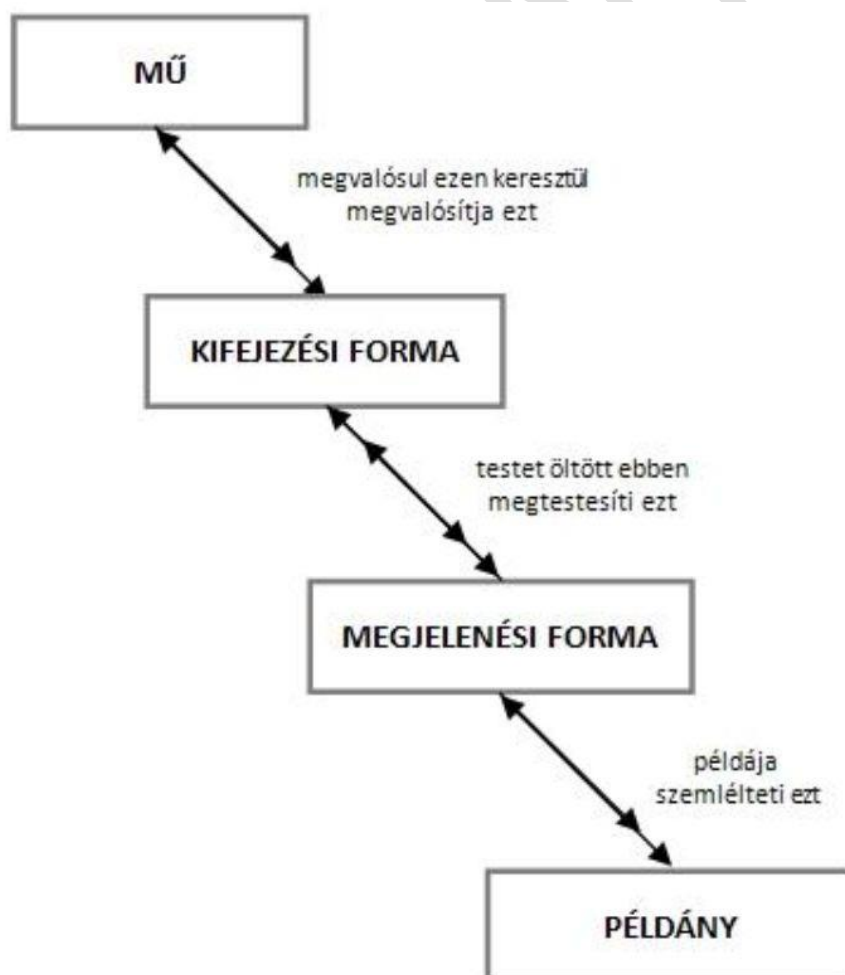
A bibliográfiai entitásokat az adatrögzítés módjától, rendszerkörnyezettől függően másként és másként képezhetjük le, sőt e tényezők a bevezethető entitások számát is korlátozhatják, amelyből következik, hogy adott rendszer mennyben tekinthető RDA-kompatibilisnek. Jelen dokumentumok célja, hogy megvizsgáljuk, hogyan készíthetjük elő az átmenetet a jelenleg használt, mindenekelőtt MARC-os megközelítéseken alapuló rendszerekből a jövő, entitásalapú adatmodelleken nyugvó rendszerei felé. Magyarán: milyen előkészületeket érdemes tennünk ahhoz, hogy adatainkat már most, adott MARC-alapú rendszerkörnyezetben is úgy tudjuk rögzíteni, hogy azok a jövőben az elvárható mértékben megfeleljenek az új megközelítés támasztotta követelményeknek, sőt: a megjelenítés szintjén, felhasználói oldalon – a megfelelő algoritmusok alkalmazásával – akár tükrözzék is azokat.

II. Entitások

Az RDA entitásai:

Az ún. magentitások (amelyekre az angol nyelvű entítaselnevezések kezdőbetűi alapján „WEMI entitásokként” is szokás utalni) és a közöttük lévő elsődleges kapcsolatok:

Egyes entitások a hagyományos leírásokból megfelelő szabályok segítségével leképezhetők (szintleképezés). E javaslatoknak, ahogy már fentebb utaltunk rá, épp az a célja, hogy a leképezést segítő megoldásokkal támogassa az adatok új formátumokba való átörökítését és az új megközelítések szerinti megjelenítését. Az alábbi ábrán azt láthatjuk, hogy egy MARC-alapú leírás egyes adatai miként kapcsolhatók az egyes magentitáisleírásokhoz (pl. egy ferberizációs algoritmus definiálásakor):

A Mű entitás leírásához kapcsolódó adatmezők

A Kifejezési Forma entitás leírásához kapcsolódó adatmezők

A Megjelenési Forma entitás leírásához kapcsolódó adatmezők

A Példány entitás leírásához kapcsolódó adatmezők

adat- mező	ind.	alm.	adat	adat- mező	ind.	alm.	adat
020		a	1-901338-00-2	020		a	0-915951-21-5
041	1	a	eng	041	1	a	eng
100	10	a	Szerb Antal	100	10	a	Szerb Antal
		d	1901-1945			d	1901-1945
240	10	a	Utas és holdvilág	240	10	a	Utas és holdvilág
		l	angol			l	angol
245	10	a	Journey by moonlight	245	14	a	The traveler
		c	Antal Szerb ; transl. ... by Len Rix			c	Antal Szerb ; transl. a. afterw. by Peter Hargitai
250		a		250		a	2. ed.
260		a	London	260		a	New York, N.Y.
		b	Pushkin Press			b	Püski-Corvin Books

		c	2005			c	cop. 1995
300		a	238 p.	300		a	279 p.
		c	20 cm			c	20 cm
336		a	szöveg	336		a	szöveg
		2	rdacontent			2	rdacontent
337		a	közvetítő eszköz nélküli	337		a	közvetítő eszköz nélküli
		2	rdamedia			2	rdamedia
338		a	kötet	338		a	kötet
		2	rdacarrier			2	rdacarrier
700	1	a	Rix, Len	700	1	a	Hargitai, Peter
		d				d	1947-
		e	fordító			e	fordító
						e	utószó
852		a	B1	852		a	B1
		m	OB 98.110			m	OB 98.110

A meglévő bibliográfiai adatok ún. *ferberizációjához* a PIM DBK munkatársai a jövőben részletes segédanyagot készítenek majd.

Az RDA-ban megvalósuló megközelítés nem csupán abban újszerű, hogy entitásokra, azok kapcsolataira és ismérveire épül, hanem hogy az adatkezelés tekintetében is eltávolodik az előző megoldásoktól, amennyiben a Nyílt Kapcsolt Adatokon alapuló adatsémát részesíti előnyben. Ezáltal megszűnik a hagyományos értelemben vett 'rekord' fogalma, helyette az RDA új kiadása következetesen a *metaadateleírás-halmaz* (metadata description set) összetett fogalmát használja.

A mai könyvtári rendszerek mindazonáltal általában konvencionális, bibliográfiai és authority adatokra épülő elképzelést követnek.

Így az egyes információforrásokra vonatkozó adatokat (forráselem-leírásokat) jellemzően egyetlen – az RDA szempontjából – integráltnak tekinthető *metaadateleírás-halmazban* (rekordban) rögzítik, ami

voltaképp a *mű, kifejezési forma, megjelenési forma* és – esetenként – *példány* adatait elegyítő *bibliográfiai leírás*.

Az egyes információforrásokhoz kapcsolódó egyéb entitások (pl. *személy, testület, hely*) leírásait különálló (*authority*) rekordokban (*metaadatleírás-halmazokban*) rögzítik.

Összefoglalva tehát a WEMI-elemek keverednek egy bibliográfiai rekordon (profilon) belül; az egyéb entitások mindegyikéhez vagy némelyikéhez külön *authority* rekord (profil) tartozik. A bibliográfiai és *authority* rekordok (leíráshalmazok) autorizált hozzáférési pontokon keresztül kapcsolódnak:

*Autorizált hozzáférési pont

(Minderről bővebben az *V. Az átültetés lehetséges forgatókönyvei* fejezetben lesz szó.)

III. Az adatrögzítés négy módja

Az alábbiakban az értékek rögzítésének négy módjáról lesz szó.

Az RDA alapján elkészült alkalmazásprofilban, illetve szabályzatban adatelemenként jelezhetjük, mely rögzítési mód megengedett, esetleg kötelező.

Az első a *strukturálatlan* leírás. Ilyenek a leírásban tükrözött (nem kontrollált) adatok, vagy a megjegyzések szövegei: „Műfaja regény”. Az ilyen módon rögzített adat szabadszövegesen kereshető, de nem rendelkezik gépileg feldolgozható struktúrával.

A *strukturált* leírások esetén ezzel szemben az értékeket jellemzően *authority* állományokból, szótárkódolási sémákból (értékszótárakból) vesszük, és egy (külső) adatsémát követve rögzítjük: „655 7# \$aregény\$2doktip”.

Az adatok *strukturálatlan* és *strukturált* rögzítése esetén a leírás a cél, a 3. és 4. rögzítési mód esetében pedig az *azonosítás* van a középpontban. Az azonosítók eltérnek a nyelv alapú leírásoktól (ld. 1. és 2. út).

A 3. út egyfelől a helyi azonosítók használatára vonatkozik – az előbbi MARC-os példánál maradván a \$2 almező tartalma egy kód, amely a dokumentumtípusok lokális szótárát azonosítja, vagyis egy helyi azonosítóról van szó. A 3. úthoz tartoznak ugyanakkor az olyan nemzetközi szabványos azonosítók is, mint az ISBN vagy az ISSN, illetve különböző, például nemzeti vagy egyéb *authority* állományokból származó azonosítók is

A 4. út kivezet minket a kapcsolt adatok (Linked Data) világába, ez egy globális értelemben unikális, egyben perzisztens nemzetközi forrásazonosító (*International Resource Identifier*, IRI) alkalmazását jelenti. Példa lehet rá a következő: <http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85035768>. Az IRI mögött – a Kongresszusi Könyvtár kapcsolt adat szolgáltatásán (Linked Data Service) belül – a Dunakanyarra vonatkozó komplett adatlapot találjuk:

Danube Bend (Hungary)

URI(s)

- <http://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85035768>
- <info:lc/authorities/sh85035768>
- <http://id.loc.gov/authorities/sh85035768#concept>

Instance Of

- MADS/RDF Geographic
- MADS/RDF Authority
- SKOS Concept [↗](#)

Scheme Membership(s)

- Library of Congress Subject Headings

Collection Membership(s)

- LCSH Collection - Authorized Headings
- LCSH Collection - General Collection

Variants

- Duna-kanyar (Hungary)
- Dunakanyar (Hungary)

Closely Matching Concepts from Other Schemes

- [Hungary--Danube Bend](#) [↗](#)
- [Hungary--Danube Bend Region](#) [↗](#)

Sources

- found: GeoNames [algorithmically matched]

Az alábbi táblában további példákkal világítjuk meg a rögzítési módok közötti különbségeket:

rögzítési mód	példák
strukturálatlan leírás	<ul style="list-style-type: none"> • Introducing RDA : a guide to the basics • válogatta és az előszót írta Déry Tibor • Bibliográfia: 117-125. oldal
strukturált leírás	<ul style="list-style-type: none"> • Mann, Thomas, 1875-1955 • Université de Montréal. Département de géographie

	<ul style="list-style-type: none"> • hangkazetta
azonosító	<ul style="list-style-type: none"> • 9789630987189 (ISBN) • 0000 0001 2133 3953 (ISNI) • 1015L7190E(LAC authority control number)
IRI	<ul style="list-style-type: none"> • http://www.rdaregistry.info/Elements/n/#P80038 (RDA Regiszterből: "is appellation of expression of") • https://www.wikidata.org/entity/Q292927 (Óbuda a Wikidatában) • http://id.worldcat.org/fast/1315191 („Hungary--Budapest--III. Kerület” a „Faceted Application of Subject Terminology” (FAST) szótárban)

Az RDA Toolkitban található hivatalos definíciókat az 1. mellékletben közöljük.

1. PÉLDA a KOHA-ból! A bibliográfiai/authority-alapú adatbázisséma esetén érdemes felvenni az entitáskapcsolatokat és a szótárkódolási sémákból vett értékeket kifejező URI-kat a megfelelő almezőkben.

2. PÉLDA: RDA-elemnevek, -URI-k a fenti rekordba (ferberizációnál)

IV. Az adatok kódolása

Az RDA – saját definíciója szerint – „adatelemek, iránymutatások, előírások egy csomagja a könyvtári és kulturális örökségi források olyan metaadatainak létrehozására, amelyek a felhasználó-központú kapcsoltadat-alapú alkalmazások fejlesztése érdekében kialakított nemzetközi modellek szerint jól-formálnak tekinthetők.” (Ld. még: <http://www.rda-rsc.org/node/641>)

Az RDA-t úgy tervezték, hogy a könyvtárak és egyéb kulturális örökségvédelmi intézmények alkalmazásaiban tipikusan használt számos metaadatsémával használni lehessen.

Bizonyos adatelemekre az RDA-előírások tartalmaznak egy szótárkódolási sémát, amely az RDA-n belül alkalmazható (azaz speciálisan az RDA számára meghatározott fogalmak kontrollált listája). Az adatok kódolhatók az RDA-séma vagy egy másik (helyettesítő) szótárkódolási séma használatával, amennyiben a szótárkódolási sémát az adatrögzítés során azonosítjuk. Jelen dokumentumban javasoljuk az RDA szótárkódolási sémáinak használatát. Ezek a következő webcímről érhetők el: <https://www.rdaregistry.info/termList/> (hamarosan)

PÉLDA

338 ##\$ahanglemez\$1(uri)<http://rdaregistry.info/termList/RDACarrierType/1004>

Amikor az RDA-előírások egy entitás strukturált leírásként vagy azonosítóként való rögzítését határozzák meg, az adatokat bármely arra alkalmas szótárkódolási séma használatával rögzíthetik, amennyiben a szótárkódolási sémát az adatrögzítés során azonosítjuk.

PÉLDA

100 1#\$0<http://viaf.org/viaf/39379044>\$2viaf

V. Az átültetés lehetséges forgatókönyvei

Az RDA bevezetése komoly, sok éves előkészítést igényel. A nemzeti terminológia újragondolását igénylő fordítói munkálatokat követően, illetve azokkal párhuzamosan elkezdődhet az érvényben lévő szabályzatok szakszerű analízise, ezután az ún. *alkalmazásprofilok*, majd *lokális katalogizálási szabályzatok* kidolgozása.

Az implementálás a könyvtárinformatikai rendszerek fejlesztőit és a rendszerek bevezetőit is kihívás elé állítja. A ma könyvtárosának, különösen, ha szűkebb területe a katalogizálás, érdemes felruháznia magát az adatbázis-szintű átültetést támogató műszaki/informatikai ismeretekkel.

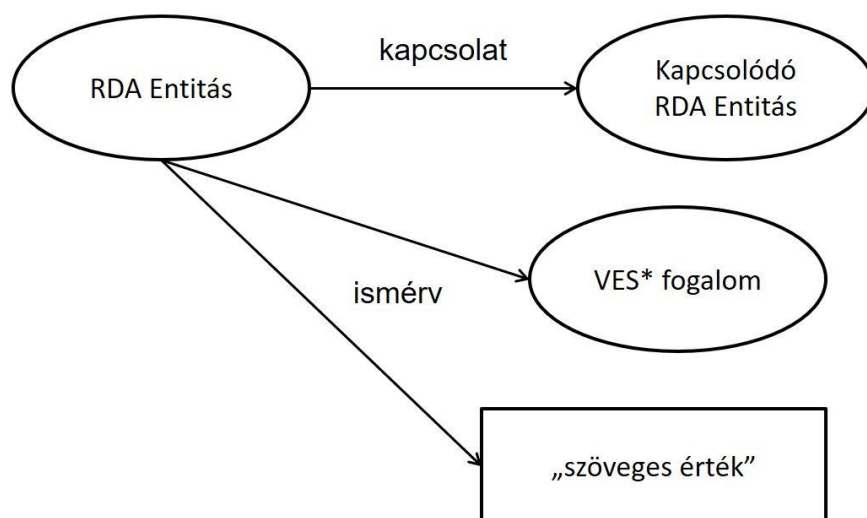
Mindenekelőtt néhány alapmegállapítás:

Az RDA-adatokat az *RDA entitások* és *-elemek* rögzítésével hozzák létre az RDA előírásai alapján.

Az RDA-adatok *metaadatléírás-halmazok*ként rögzített egy vagy több *metaadatközlés*ből állnak. Ezeknek a *metaadatközlések*nek – az RDF szerint vázolt modellnek megfelelően – van egy három pilléres alany-állítmány-tárgy szerkezete, amelyen belül az alany a leírt entitás; az állítmány a rögzített jellegzetesség (ismérv vagy kapcsolat); az állítás tárgya a jellegzetességhez kapcsolódó érték.

Rengeteg olyan adatbázisstruktúra van, amely alkalmas az RDA-adatok tárolására és szolgáltatására.

Nézzük először a Nyílt Kapcsolt Adatokra épülő 'A' Forgatókönyv egyszerű ábráját:

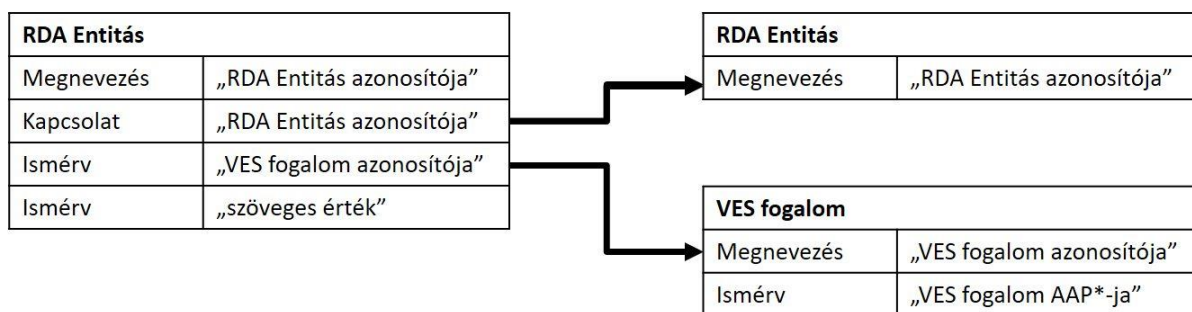

(* vocabulary encoding scheme – szótárkódolási séma)

Az 'A' Forgatókönyv jellemzői:

- A metaadatleírásokat RDF-ben fejezik ki az RDA Regiszterből származó IRI-k felhasználásával.
- Az egyes információforrásokra vonatkozó forrásentitás-leírásokat, azaz a *mű, kifejezési forma, megjelenési forma* és *példány* entitáselőfordulásainak leírásait különálló *metaadatleírás-halmazokban* rögzítik.
- Az egyes információforrásokhoz kapcsolódó egyéb entítások, azaz pl. a *személy, testület, hely* leírásait különálló *metaadatleírás-halmazokban* rögzítik minden egyes entitás vonatkozásában.
- A *szótárkódolási sémából* vett értékek esetén előnyben részesítendő az IRI-alapú rögzítési mód.
- Egy entításra vonatkozó *metaadatleírás-halmaz* a kapcsolódó entitás IRI-jén keresztül kapcsolódik a kapcsolódó entításra vonatkozó *metaadatleírás-halmazhoz*.

A relációs vagy objektumorientált adatokon megvalósuló átültetési forgatókönyv ('B' Forgatókönyv) ábrája:

(*authorized access point = autorizált hozzáférési pont)

A 'B' Forгатókönyv jellemzői:

- A *metaadatleírás-halmazok* az entitásoknak közvetlenül megfelelő strukturált adattáblák és az RDA Regiszterből vett elemeknek megfelelő adatszlopok halmazában fejeződnek ki.
- Az egyes információforrásokra vonatkozó forráselem-leírásokat, azaz a *mű, kifejezési forma, megjelenési forma* és *példány* entításelőfordulásainak leírásait különálló *metaadatleírás-halmazokban* rögzítik.
- Az egyes információforrásokhoz kapcsolódó egyéb entítások, azaz pl. a *személy, testület, hely* leírásait különálló *metaadatleírás-halmazokban* rögzítik.
- A *szótárkódolási sémából* vett értékek esetén előnyben részesítendő az azonosító-alapú rögzítési mód.
- Egy entításra vonatkozó *metaadatleírás-halmaz* a kapcsolódó entitásnak a relációs vagy objektumorientált adatbázisból vett elsődleges kulcsra alapuló azonosítóján keresztül kapcsolódik a kapcsolódó entításra vonatkozó *metaadatleírás-halmazhoz*.

A konvencionális, bibliográfiai és authority adatokra épülő könyvtári rendszerek esetén alkalmazandó a következő ('C') forгатókönyv:

(*Work+Expression+Manifestation(+Item) = Mű+Kifejezési Forma+Megjelenési Forma(+Példány))

A 'C' Forгатókönyv jellemzői:

- A *metaadatleírás-halmazok* az RDA Regiszterből vett entításoknak és elemeknek megfelelő kódolási sémában fejeződnek ki.
- Az egyes információforrásokra vonatkozó forráselem-leírásokat egy integrált *metaadatleírás-halmazban* rögzítik (vö. a *mű, kifejezési forma, megjelenési forma* és – esetenként – *példány* adatait integráló *bibliográfiai leírás*). Az egyes forrásentitás-komponenseket (*mű, kifejezési forma, megjelenési forma, [példány]*) nem azonosítják explicit módon.

- Az egyes információforrásokhoz kapcsolódó egyéb entitások (pl. *személy, testület, hely*) leírásait különálló *metaadatleírás-halmazokban* rögzítik (authorityként).
- A *szótárkódolási sémából* vett értékek esetén előnyben részesítendő a strukturált leírás rögzítési mód.
- Egy entitásra vonatkozó *metaadatleírás-halmaz* a kapcsolódó entitás hozzáférési pontján keresztül kapcsolódik a kapcsolódó entitásra vonatkozó *metaadatleírás-halmazhoz*.

A teljesség kedvéért még meg kell említsük a *lapos fájl/strukturálatlan adatállomány* esetét ('D' forgatókönyv), amelyre ezúttal nem térünk ki hosszabban.

A fent említett négy rögzítési mód megfeleltethető a négy forgatókönyvnek. A megfeleltetés alapja, hogy milyen értéktípussal jelöljük adott rendszerben az adatkészletek közötti kapcsolatot, hozzátéve, hogy a valóságban sok alkalmazás hibridnek tekinthető, amennyiben kettő vagy több forgatókönyvre épül, és ezáltal különböző kapcsolódási módokat elegyít.

Adatkészlet-kapcsolat	Rögzítési mód	Forgatókönyv	Példa
entitás neve/címe	strukturálatlan leírás	Laposfájl	Nyomtatott bibliográfia
entitás hozzáférési pontja	strukturált leírás	Bibliográfiai/Authority	MARC 21 katalógus
entitás azonosítója	azonosító	Relációs/Objektumorientált	MS Access adatbázis
entitás IRI-je	IRI	Nyílt kapcsolt adat	RDF gráf

Most nézzük meg, mit jelent az átültetéshez elengedhetetlen ún. alkalmazásprofilok kialakítása az egyes forgatókönyvek tükrében.

Egy alkalmazásprofil egy vagy több entitáson alapuló egy vagy több *metaadatleírás-halmaz* specifikálása. A profil az átültetési forgatókönyvekkel kapcsolatos több jellemzőt is meghatároz:

- A leírások tárgyát képező entitásokat.
- Az entitások leírásához használt elemeket.
- Egy adott elem esetén alkalmazott előnyben részesített rögzítési módot.

Egy alkalmazásprofilnak emellett több eltérő funkciója lehet:

- Az inputformátum alapja: a profil meghatározza, milyen elemeket kell a beviteli űrlapnak tartalmaznia, az egyes elemek megjelenítési címkéit, az elemre vonatkozó utasításokhoz vezető linket, stb.
- Az adatmegjelenítési formátum alapja: a profil meghatározza a megjelenítendő elemeket és címkéket, az adatok csoportosítását és elrendezését.
- A minőségbiztosítási mechanizmus alapja: a profil meghatározza, hogy egy *metaadatleírás-halmaz* mennyiben felel meg egy alkalmazás támasztotta szükségleteknek, követelményeknek.

- Az adatkinyerés és -integráció alapja: a profil meghatározza, hogy mely adatokat kell kinyernünk egy nagyobb leíráshalmazból ahhoz, hogy egy adott alkalmazásban azok hasznosulni tudjanak.

Az egyes átültetési forгатókönyvek alapvető alkalmazásprofil-jellemzői:

Jellemző / Forгатókönyv	A	B	C	D
Kapcsolódóentitás-érték				
név/cím				Y
hozzáférési pont			Y	Y
azonosító		Y	Y	
IRI	Y			
Forrásentitások				
WEMI kategorizálás			Y	Y
különálló WEMI	Y	Y		

Egy RDA alkalmazási profil tipikusan az RDA-adatok egyfajta átültetési forгатókönyvét támogatja:

'A' Forгатókönyv: Nyílt Kapcsolt Adatok: minden entitásnak külön profilja van; IRI-alapú rögzítési módot kell meghatározni az entitások, a kapcsolati elemek és a szótárkódolási sémákhoz kapcsolódó elemek vonatkozásában.

'B' Forгатókönyv: Relációs vagy objektumorientált adatok: minden entitásnak külön profilja van; azonosítóalapú rögzítési módot kell meghatározni az entitások és a kapcsolati elemek vonatkozásában.

'C' Forгатókönyv: Bibliográfiai/authority adatok: a WEMI-elemek keverednek egy bibliográfiai profilon belül; az egyéb entitások mindegyikéhez vagy némelyikéhez külön authority profil tartozik. A bibliográfiai és authority leíráshalmazok autorizált hozzáférési pontokon keresztül kapcsolódnak.

'D' Forгатókönyv: Lapos fájl/strukturálatlan adatállomány: a WEMI- és Ágens-elemek egyetlen profilon belül keverednek, és nincs kapcsolat az egyes *metaadateleírás-halmazok* között.

Az alkalmazásprofil létrehozása után kerülhet sor a különböző nemzeti (vagy esetleg intézményi) szintű katalogizálási szabályzatok (policy statement) kidolgozására.

Mind az alkalmazásprofilok, mind a szabályzatok integrálhatók az RDA Toolkitbe, azaz onnan – a vonatkozó elemekhez kapcsolt hivatkozások, linkek révén – közvetlen elérhetővé válhatnak.

VI. RDA-kompatibilitás

Egy új integrált könyvtári rendszer (IKR) vagy könyvtári szolgáltatási platform (KSZP) bevezetésekor követelményként fogalmazhatjuk meg az RDA-kompatibilitást. Ennek vizsgálatához metaadataink RDA-megfelelőségét kell górcső alá vennünk.

A kompatibilitás vizsgálatokor nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy az RDA előírásokkal szolgál az egyes RDA Entitások minimumleírásainak követelményeire vonatkozóan, ami – többek között – az alábbiakat jelenti:

- minden entitásleírásnak rendelkeznie kell egy megnevezéssel, ami formáját tekintve lehet név vagy cím, hozzáférési pont, helyi azonosító;
- a *nomen* entításokat illetően az RDA megköveteli, hogy legyen olyan *metaadatközlés*, amely a *nomen-karakterlánc* értékének rögzítésére szolgál;
- figyelembe veendők az RDA speciális iránymutatásai a forrás-típusú entítások (*Mű, Kifejezési Forma, Megjelenési Forma, Példány*) minimumleírásai vonatkozásában, így például
 - a forrásleírásoknak tartalmazniuk kell a megfelelő „elsődleges” kapcsolati elemeket, amelyek összekapcsolják az entitást az információforrást alkotó többi entitással;
 - az információforrás leírása során használt elsődleges kapcsolati elemeknek meg kell felelniük az LRM-ben megfogalmazott alapvető számossági megköötéseknek.

A minimumleírásra vonatkozó iránymutatások az egyes entítások vonatkozásában az RDA Toolkitben megtalálhatók.

Direkt és indirekt megfelelés

Fontos továbbá különbséget tennünk aközött, hogy egy *metaadatközlést* vagy *metaadatléírás-halmazt* direkt vagy indirekt megfelelés jellemez.

Metaadatközlés esetén direkt megfelelésről beszélünk, ha az alábbi feltételek közül mind teljesül:

- egy RDA Entitást, illetve annak egy előfordulását írja le;
- RDA-elemet használ.

Metaadatléírás-halmaz esetén a következőknek kell teljesülniük:

- a benne lévő minden egyes *metaadatközlést* direkt megfelelés jellemez;
- tartalmazza a leírandó entítások minimumleírásához szükséges *metaadatközléseket*.

Indirekt megfelelésről beszélhetünk egy *metaadatközlés* kapcsán, amikor az

- olyan entitást, illetve entitás-előfordulást ír le, amely egy RDA Entitásával azonos vagy annál szűkebb szemantikával rendelkezik;
- olyan elemet használ, amely egy RDA elemével azonos vagy annál szűkebb szemantikával rendelkezik.

Egy *metaadatléírás-halmazt* akkor jellemez indirekt megfelelés, ha

- a benne lévő minden egyes *metaadatközlést* indirekt megfelelés jellemez;
- tartalmazza a leírandó entítások minimumleírásához szükséges *metaadatközléseket*.

A megfelelés szintjei

Az RDA-adatokat kezelő rendszerek jellemzően nem homogének, hanem – az RDA fejlesztői szándékának nem ellent mondva – támogatják az RDA-alapú adatok együttműködését nem-RDA-alapú forrásokból származó metaadatokkal. Hogy ez az együttműködés (interoperabilitás) milyen szinten valósul meg, a *metaadatközlések* szemantikájának függvénye. Így például az LRM-alapú források magasabb szinten fognak együttműködni, mint az alapvetően inkompatibilis fogalmi modelleken alapulók.

Várható tehát, hogy az RDA-alapú *metaadatközlések* és leíráshalmazok egy alkalmazáson belül több olyan metaadattal is elegyednek, amely részben vagy egyáltalán nem RDA-kompatibilis. Az RDA fejlesztői felállították a metaadat-csomagok egy minimum kategorizálását az RDA-nak való megfelelés szempontjából:

1. *teljes mértékben kompatibilis*: a csomag egy RDA-alapú *metaadatléírás-halmaz*, amely megfelel a minimum leírás követelményeinek;
2. *részben kompatibilis*: a csomag egy vagy több RDA-alapú *metaadatléírás-halmazt* tartalmaz, amely(ek) megfelel(nek) a minimum leírás követelményeinek, valamint legalább egy olyan leíráshalmazt, amely nem RDA-kompatibilis;
3. *inkompatibilis*: a csomag nem tartalmaz olyan RDA-alapú *metaadatléírás-halmazt*, amely megfelel a minimum leírás követelményeinek, ugyanakkor tartalmazhat RDA-alapú *metaadatközléseket*.

A megfelelés szintjének megállapítására a következő eljárás ajánlott:

- I. a metaadatokat *metaadatközlések* (tripletek) formájában rendezzük, követve az alany-állítmány-tárgy szintaxist;
- II. az egyes *metaadatközlések* vonatkozásában meghatározzuk, hogy direkt vagy indirekt megfelelésről van-e szó, magyarul áll-e a két feltétel, hogy (1.) egy RDA Entitást, illetve annak egy előfordulását írja le, valamint (2.) RDA-elemet használ;
- III. meghatározzuk, létezik-e a *metaadatléírás-halmaznak* olyan részhalmaza, amely tartalmazza a minimál leírási követelményeknek megfelelő *metaadatközléseket* minden leírt entitás vonatkozásában, betartva a számossági korlátozásokat.

Nem mindig szükséges a teljes metaadatcsomag vagy leíráshalmaz megvizsgálása a megfelelési szint meghatározásához.

A kompatibilitást vizsgálhatjuk a *metaadatközlések* és *metaadatléírás-halmazok* szintjén is.

Egy *metaadatközlés* akkor tekinthető RDA-kompatibilisnek, ha az alábbi feltételek közül mind teljesül:

- a közlés jól-formált;
- a közlés egy RDA Entitás egy előfordulását írja le;
- a közlés az entitáshoz kiutalt RDA-elem értékét rögzíti;
- a közlés olyan értéket rögzít, amely kompatibilis az RDA előírásaival és iránymutatásaival.

Jól-formált RDA-*metaadatközlés*nek tekinthetünk egy alany-állítmány-tárgy szintaxisban megfogalmazott közlést, ahol az alany a leírt entitásnak felel meg, az állítmány a rögzítésre kerülő jellemzőnek, és a tárgy a jellemző rögzített értékének.

Létezik egyfajta „burkolt” kompatibilitás is: egy RDA Entitás entitás-altípusát leíró *metaadatközlés* esetén, mivel egy entitás-altípusról szóló közlés egyben egy entitás-szupertípusról szóló közlés is; valamint egy RDA-elem elem-altípus értékét rögzítő *metaadatközlés* esetén, mivel egy elem-altípus értéke egyben az elem-szupertípus értéke is.

Egy *metaadatléírás-halmaz* akkor RDA-kompatibilis, ha az alábbi feltételek közül teljesül mindegyik:

- a halmaz minden *metaadatközlése* RDA-kompatibilis;

- az egyes leírt entitások *metaadateleírás-halmazai* rendelkeznek az közlések egy olyan részhalmazával, amely kielégíti az entitás minimumleírásának követelményeit.

(Az RDA-entitások leírásának minimumkövetelményeire vonatkozó részletes meghatározások az RDA Toolkit béta kiadásán belül az adott entitásra vonatkozó előírások között, az egy forrásentitás leírásának minimumkövetelményeire vonatkozó iránymutatások és részletes meghatározások a *Forrásentitás minimumleírása (Minimum description of a resource entity)* fejezetben található.)

MUNKANYAG

Fogalomtár (az RDA Terms szótárkódolási séma alapján)

magyar fogalom	angol fogalom	meghatározás
adatelem	element	Egy RDA entitás leírására szolgáló adott tulajdonság, jellemző, ismérv vagy kapcsolat.
adatforrás	source of information	Egy elem egy adatértékének egy forrása.
adatkészlet	dataset	Tényinformációk gyűjteménye strukturált formában.
alapelem	core	Annak jelzése, hogy egy RDA-elem, elem-altípus vagy részelem szükséges adott felhasználói feladat végrehajtásának támogatásához valamennyi ismérv és kapcsolat FRBR szerinti értékelése alapján.
alkalmazásprofil	application profile	Adott alkalmazásban használt metaadatok meghatározása.
átírási szabályzat	transcription standard	Egy mű, amely iránymutatásokat és előírásokat ad egy metaadatközlés értékének átírására.
előfordulás	instance	Egy entitás egy egyedüli vagy egyedi példája.
elsődleges kapcsolat	primary relationship	Egy mű, kifejezési forma, megjelenési forma vagy példány közötti kapcsolat, amely ezen entitások FRBR meghatározásaiból következik.
entitás	entity	A tárgyalási univerzum fizikai vagy fogalmi dolgainak elvont osztálya.
értéktartomány	range	Az RDA-entitás, amely egy kapcsolatelem értéke.
érvényességi kör	domain	Az RDA-entitás, amelyet egy elem leír.
fizikai egység	physical unit	Egy kézzelfogható megjelenési forma része.
forrásentitás	resource entity	Egy mű, kifejezési forma, megjelenési forma vagy példány.

használói feladat	user task	A forrásfelfedezés céljából szolgáltatást használó személy által elvégzett tevékenységek kategóriája.
hordozó	carrier	Az a fizikai médium, amelyen az adatokat, hangot, képeket és egyéb típusú tartalmat tárolják.
információforrás	information resource	Egy információt tartalmazó kézzelfogható vagy nem kézzelfogható objektum.
ismérv elem	attribute element	Egy elem, amely egy RDA-entitás inherens vagy külsőleg hozzáadott jellemzője.
kapcsolat	relationship	Egy meghatározott összefüggés két entitás között.
kapcsolatelem	relationship element	Egy elem, amely két RDA-entitást összekapcsol.
karakterlánc	string	Egységként kezelt jelek, szimbólumok, vagy jelek és szimbólumok kombinációja.
karakterlánc-kódolási séma	string encoding scheme	Karakterláncértékek egy halmaza és a kapcsolódó szabályok halmaza, amely a karakterláncok halmaza és egy elem értéke közötti megfelelést írja le.
leírás	description	Egy adathalmaz, amely egy RDA-entitást regisztrál és azonosít.
leírás írásrendszere	script of description	Egy írásrendszer, amelyet az RDA-entitás leírását létrehozó ágens használ.
leírás nyelve	language of description	Egy nyelv, amelyet az RDA-entitás leírását létrehozó ágens használ.
levélpár	double leaf	Egy levél, amely a megjelenési formához vagy a példányhoz képest kétszeres méretű, félbe van hajtva a külső vagy felső élénél, a hajtásnál nincs elvágva és a hajtáson belül nincs nyomtatás, és jellemzően a belső margónál kötik be.
levéltári forrás	archival resource	Dokumentum vagy dokumentumok, amelyeket egy ágens természetes módon hoz létre, gyarapít vagy használ ügyei

		intézése során, és amely(ek)et maradandó értékük miatt megőriznek.
logikai egység	logical unit	Egy nem kézzelfogható megjelenési forma egy összetevője.
magas szintű kapcsolat	high-level relationship	Egy nagyon tág kapcsolat két entitás között.
magyarázatos utaló	explanatory reference	Kidolgozott lásd vagy lásd még utaló, amely kifejti azokat a körülményeket, amelyek esetén a benne foglalt autorizált hozzáférési pontokat szükséges használni.
médium	media	Információ vagy művészi tartalom átadására szolgáló eszköz.
megállapodásos cím	conventional collective title	Olyan közös cím, amelyet azonos ágens kettő vagy több művét, vagy egy mű kettő vagy több részét tartalmazó összeállítás előnyben részesített címeiként használnak.
metaadatközlés	metadata statement	Egy metaadat, amely értéket rendel egy RDA-entitás egyedi előfordulását leíró RDA-elemhez.
metaadatléírás-halmaz	metadata description set	Egy vagy több metaadatközlés, amely leírja és összekapcsolja egy vagy több RDA-entitás egyedi előfordulásait.
referenzforrás	reference source	Forrás, amiből hiteles információ szerezhető.
szótárkódolási séma	vocabulary encoding scheme	Az adatelemek ellenőrzött értékeinek reprezentációit tartalmazó, nevesített strukturált lista.
tartalmi szabályzat	content standard	Egy mű, amely iránymutatásokat és előírásokat ad egy metaadatközlés értékének meghatározására.
valós világbeli objektum	real world object	Egy entitás egy előfordulása vagy egy szótárkódolási sémából származó kifejezés, amelyre egy nemzetközi forrásazonosító (International Resource Identifier, IRI) hivatkozik a forrásleíró keretrendszerben (Resource Description Framework, RDF).

MUNKANYAG

1. sz. melléklet

A négy rögzítési mód RDA Toolkitban található hivatalos definíciói

rögzítési mód	definíció	megjegyzés
strukturálatlan leírás	A rögzítés egy módja, ami egy olyan karakterlánc, amely egy entitás nem-kontrollált, emberi szemmel olvasható, teljes vagy részleges leírása, vagy egy nem-kontrollált kifejezés egy entitás egy aspektusának leírására.	Idetartoznak a megjegyzések, a tükrözött információk, a név és a cím, ahogy az adatforráson megjelenik, és a nem-kontrollált kifejezések.
strukturált leírás	A rögzítés egy módja, ami egy olyan karakterlánc, amely egy entitásnak egy szintaxison vagy karakterlánc-kódolási sémán alapuló teljes vagy részleges leírása, vagy egy kontrollált kifejezés egy entitás egy aspektusának leírására.	Idetartoznak a hozzáférési pontok vagy egy szótárkódolási sémából származó kontrollált kifejezések.
azonosító	A rögzítés egy módja, ami egy olyan karakterlánc, amelyet egy entáshoz rendeltek hozzá géppel olvasható formában, hogy az entitást elkülönítsék az adott helyi hálózati tartományon belül található további entításoktól, vagy egy kontrollált szótárból származó jelölés, amelyet egy entitás egy aspektusához rendeltek hozzá.	Idetartoznak az egy szótárkódolási sémából származó azonosítók és jelölések.
IRI	A rögzítés egy módja, ami egy olyan karakterlánc, amelyet egy entáshoz rendeltek hozzá géppel olvasható formában, hogy az entitást elkülönítsék a további entításoktól a szemantikus web és a nyílt kapcsolt adatok globális hálózati tartományán belül, vagy amelyet egy entitás egy aspektusához rendeltek hozzá hasonló célból.	Idetartoznak az URI-k.

2. sz. melléklet – Magentitások azonosítása

Az alábbiakban azoknak az entitás-előfordulásoknak az azonosításához kívánunk – az IFLA LRM-et követve – segítséget nyújtani, amelyek egy tipikus forrásleírás részét képezik. Ezek elsősorban a modell magját képező FRBR-entitások, úgymint a *mű*, *kifejezési forma*, *megjelenési forma* és *példány*. Nem térünk ki az olyan entitások azonosítására, mint pl. a *személy*, *hely*, *időtartam* stb.

Az entitás-előfordulások leírásának sorrendje rendszerenként, helyi szabályozásonként különbözhet. Az alábbiakban a *mű - kifejezési forma - megjelenési forma - példány* feldolgozási láncnak megfelelően ismertetjük az azonosítás szempontjait.

A mű azonosítása

Definíció szerint a mű (LRM-E2) „egy önálló alkotás szellemi vagy művészi tartalma”.

A mű által gyűjtjük egy csoportba azokat a kifejezési formákat, amelyek egymással funkcionálisan azonosak, vagy majdnem azonosak.

A mű azokon a közös jellemzőkön keresztül ragadható meg, amelyek a hozzá kapcsolódó eltérő kifejezési formák sajátjai. Az IFLA LRM szerint „A mű az a szellemi vagy művészi alkotás, amely a mű mindegyik eltérő kifejezési formája mögött meghúzódik”. Ahhoz azonban, hogy többféle kifejezési formát egyetlen műhöz tartozóként egy csoportba fogjunk, messze nem elég néhány ténybeli vagy tartalmi hasonlóság. Ahogy arra a modell rámutat: „Például két tankönyv, mindkettő bevezetés a differenciálszámításba, vagy két olajfestmény ugyanarról a tájképről (még ha ugyanaz a művész festette is mindkettőt), eltérő műveknek tekintendők, ha egymástól független szellemi vagy művészi erőfeszítés révén jöttek létre.”

Elemi kérdés, és szinte minden az FRBR-rel éppen csak ismerkedőben felmerül, hogy mikortól beszélhetünk különálló műről. Az IFLA LRM ez esetben a bibliográfiai és kulturális hagyományokra, illetve a használói szempontokra apellál, valamint úgy fogalmaz: „Ha a használók többsége [...] a kifejezési formákat intellektuális szempontból azonosnak tekinti, akkor ezeket a kifejezési formákat ugyanazon műnek a kifejezési formáiként tartjuk számon.” További támpontot adva a kérdéshez: „Általában amikor jelentős mértékű önálló szellemi vagy művészi munka befektetésével jár egy kifejezési forma létrehozása, az eredményt új műnek tartjuk, származási kapcsolattal a forrásnak tekintendő műhöz.”

Példák arra, hogy mi tekintendő új műnek: a parafrázisok, átiratok, gyermekeknek szánt átdolgozások, paródiák, egy téma zenei variációi, egy zenemű szabad átírásai, egy mű adaptálása az egyik irodalmi vagy művészi formáról egy másikra (dramatizálás, átdolgozás stb.), tartalmi összefoglalók, kivonatok, áttekintések.

Példák a műre az IFLA LRM-ből:

- {Homérosz: Odüsszeia}
- {Henry Gray: Az emberi test anatómiája}
- {Agatha Christie: Tükrökkel csinálják}
- {Lassie hazatér} [film, bemutató: 1943]
- {René Goscinny, Albert Uderzo: Asterix, a gall} [közös létrehozott mű, írta René Goscinny, rajzolta Albert Uderzo]

- {Wolfgang Amadeus Mozart: Zongoraszonáta, KV 281, B-dúr}
- {Wolfgang Amadeus Mozart: Rondo KV 494}
- {Johannes Brahms: Vonósnégyes Op. 51, no. 1, C-moll}
- {IFLA Journal}
- {IFLA series on bibliographic control} [monografikus sorozat, összegyűjtött mű]
- {Francois Truffault filmje: Jules és Jim}
- {Microsoft Excel}
- {The Dewey Decimal Classification (DDC)}
- {WebDewey} [számítógépes program a DDC megjelenítéséhez és kereséséhez, készítette a Pansoft GmbH]
- {az Ordnance Survey térképsorozata: 1:50 000 Landranger series}
- {Auguste Rodin szobra: A gondolkodó}
- {Raoul Dufy képe: Lóverseny Epsomban}
- {I want to hold your hand} [John Lennon és Paul McCartney dalszerzeménye]

(A műpéldák megnevezése itt nem az adataik RDA-szabályok szerinti feltüntetésével történt, hiszen adott esetben a műadatok rögzítésekor például az eredeti címet vesszük fel.)

A kifejezési forma azonosítása

Definíciója szerint a kifejezési forma (LRM-E3) a szellemi vagy művészi tartalmat hordozó jelek sajátos kombinációja. Fontos ugyanakkor, hogy elvont entitás, és mint ilyen, független a rögzítésére használt hordozótól.

A kifejezési forma tehát az a sajátos szellemi vagy művészi forma, amelyen keresztül a mű megvalósul, így például magában foglalja a mű megvalósításának eredményeit (szöveges megvalósulás esetén a szavakat, mondatokat, bekezdéseket stb.; zenei megvalósítása esetén az egyedi hangokat, dallamokat stb.) Nem részei a kifejezési formának a megvalósulás fizikai megvalósulásának véletlenszerű vonatkozásai, pl. a szöveg tipográfiája vagy tagolása, kivéve persze, ha ez a mű jellegéből adódik (pl. képvers).

A kifejezési forma azonosítása során azt szükséges megállapítanunk, hogy egy megjelenési formában található szellemi vagy művészi tartalom ugyanaz-e, vagy lényegét tekintve ugyanaz-e, mint ami egy másik megjelenési formában öltött testet.

Az egymástól eltérő kifejezési formák beazonosítása nem egyszerű feladat. Ennek során – az IFLA LRM szerint – nem utolsó szempont, hogy egyáltalán mi várható el az egyes katalogizálók „felismerési képességétől”. A képességek mellett ugyanakkor egyéb tényezők is, pl. az adatbázis célja vagy jellege is meghatározó lehet: a lényegében azonos megjelenési formákon belüli változatokat (például kézi nyomtatású sajtótermékek esetében ugyanazon kiadás két állapota között észrevehető apróbb változásokat) a legtöbbször figyelmen kívül szokás hagyni, de esetenként (pl. a régi nyomtatványok átfogó adatbázisai, a nyomatok teljes jegyzékei) minden változatot külön kifejezési formaként kezelnek.

Mivel a kifejezés forma (expression) elválaszthatatlan, lényegi jellemzője maga a forma (form of expression), az utóbbit érintő bármilyen változás új kifejezési forma létrehozásához vezet. Néhány példa:

- egy írott anyag előbeszéddé válik,
- egy szöveges művet lefordítanak egyik nyelvről egy másikra,
- egy szöveg javításon vagy módosításon megy keresztül.

Kiseb, például a helyesírást vagy központozást érintő változtatások ugyanakkor nem eredményeznek új kifejezési formát.

Fontos: ha a kifejezési forma illusztrációkkal, jegyzetekkel, magyarázatokkal stb. egészül ki, vagyis olyan bővítésekkel, amelyek nem képezik szerves részét a mű szellemi vagy művészi megvalósításának, akkor ezeket a kiegészítéseket különálló művek különálló kifejezési formáinak tekintjük, és jelentőségükhöz mérten döntünk a bibliográfiai feltárássukról.

Példák a kifejezési formára az IFLA LRM-ből:

- Homérosz Odüsszeiájának angol fordítása, *Odyssey*, ford. Robert Fagles, copyright 1996
- Homérosz Odüsszeiájának angol fordítása, *Odyssey*, ford. Richmond Lattimore, copyright 1965
- Agatha Christie: *They do it with mirrors* angol szövege, eredeti copyright 1952 [ugyanaz az angol nyelvű szöveg *Murder with mirrors* címen is megjelent]
- Auguste Rodin A gondolkodó szobrának nagyméretű változata, készült Alexis Rudier öntőműhelyében 1904-ben (Rodin első verziója 1880-ban készült, kb.70 cm magas; az 1904. évi verzió magassága 180 cm]
- Dewey Decimal Classification, 23rd edition (DDC23) [angol nyelvű kiadás]
- Classification decimale de Dewey, 23e edition [a DDC23 francia fordítása]
- Giuseppe Verditől a *Macbeth* ének partitúrája
- Franz Schubert Pisztráng ötösének hangfelvétele az Amadeus Quartet előadásában, zongorán játszik Hephzibah Menuhin
- John Lennon és Paul McCartney *I want to hold your hand* című dalának kottája

A megjelenési forma azonosítása

Definíciója szerint a megjelenési forma (LRM-E4) „Minden olyan hordozó halmaza, amely azonos jellemzőt mutat szellemi vagy művészi tartalma tekintetében. A halmazt a teljes tartalom és az annak hordozójára vagy hordozóira vonatkozó előállítási terv határozza meg.”

További definíció az IFLA LRM-ben: „A megjelenési forma egy vagy több kifejezési forma megvalósításának eredménye egy hordozón vagy hordozók együttesén. Entitásként a megjelenési forma megtestesíti az adott hordozók által megosztott közös jellemzőket, mind a szellemi vagy művészi tartalom, mind a fizikai forma tekintetében.”

A megjelenési forma felismeréséhez az egyes példányok közös jellemzői nyújtanak támpontot, ezek forrása pedig az azonos előállítási folyamat. Az előállítási folyamat tehát meghatározó a megjelenési forma azonosítása szempontjából akkor is, ha létezik olyan vonatkozása, amelyet az előállító nem tud közvetlen ellenőrzése alá vonni, ilyen például egy különböző végfelhasználók által letöltött online állomány konkrét digitális tároló közege: bármilyen tároló közeget is használunk utóbbi esetben, a letöltött állományok ugyanannak a megjelenési formának az előfordulásai lesznek, mint maga az online fájl.

Az előállítási folyamatnak, amelynek skálája a szabályszerű ipari termeléstől a kézműves vagy művészi tevékenységekig terjed, sok esetben egy több példányból álló halmaz az eredménye. E halmaz

példányai a legtöbb általuk megvalósított cél tekintetében egymással felcserélhetők, ezért aztán elmondható, hogy a megjelenési forma meghatározható a hozzá tartozó bármely példány speciális tulajdonságai és ismérvei révén.

Azokban az esetekben, ahol az előállítási folyamat egyetlen, egyedi példány létrehozására irányul (például holografikus kéziratok, kézműves vagy művészi termékek, megőrzési célú reprodukciók), a megjelenési forma egy egyetlen tagból álló halmaz.

Az egyes megjelenési formák közötti különbségtétel egyfelől a szellemi vagy művészi tartalom, másfelől a fizikai forma alapján történik: ha az előállítási folyamat a fizikai forma megváltozását vonja maga után, a létrejött termék új megjelenési formának minősül.

Néhány példa arra, mikor beszélhetünk új megjelenési formáról:

- a fizikai forma változása, a megjelenítés jellemzőit érintő, a mű koncepciója vonatkozásában egyébként mellékes változás (változás a betűképben, betűméretben, az oldal elrendezésében stb.);
- a fizikai közeg változása (pl. váltás papírhordozóról mikrofilmre);
- a tároló változása (pl. a szalag tárolására szolgáló kazetta helyett kartridzs);
- az előállítási folyamat részese egy kiadó, gyártó, terjesztő stb., és a terméken jelzett változások érintik a megjelenést, értékesítést stb. (pl. kiadóváltás, újracsomagolás stb.);
- amikor az előállítási folyamat olyan módosításokkal, kiegészítésekkel, törlésekkel stb. jár (a kisebb helyesírási, központosítási stb. változásokon kívül), amelyek befolyásolják a szellemi vagy művészi tartalmat – ebben az esetben az eredmény a mű új kifejezési formája lesz, ami egy új megjelenési formában testesül meg;
- ha több, eltérő megjelenési formákból származó példányt fizikailag összevegyítünk vagy egyesítünk (például az egybekötött könyvek vagy füzetek, összeillesztett hangszalagok stb.).

A megjelenési formák közötti különbségtétel esetén a kiindulási pontot a használók feltételezett igényei és a katalogizálókkal szemben megfogalmazható ésszerű elvárások jelentik. Jelentéktelen csomagolási, kötetési eltérések nem feltétlenül vezetnek új megjelenési forma rögzítéséhez.

Ha az előállítási folyamatot tudatosan megváltoztatják, és ez hatással van a létrejövő egyes példányokra, akkor ezzel ugyanazon kifejezési formához új megjelenési formát hoznak létre.

Nem beszélhetünk új megjelenési forma keletkezéséről, ha az előállítási folyamat befejezése után keletkezik változás az egyes példányokban (rongálás, kopás, szakadás, laphiány, javítások, újbóli kötetés stb.). (Utóbbi esetben a megjelenési forma egy adott példányáról van szó, amely nem tükrözi teljes mértékben az eredeti előállítási tervet.)

Példák a megjelenési formára az IFLA LRM-ből:

- The Odyssey of Homer / translated with an introduction by Richmond Lattimore, Harper Colophon első kiadás, megjelent a Perennial library sorozatban, New Yorkban a Harper & Row kiadónál 1967-ben, ISBN 0-06-090479-8 [a görög költemény angol nyelvű, Richmond Lattimore által fordított, teljes szöveget tartalmazó megjelenési formája]

- Homérosz. The Odyssey / translated by Robert Fagles, Penguin Classics, luxus kiadás, megjelent New Yorkban a Penguin Books kiadónál 1997-ben, ISBN 0-670-82162-4 [a görög költemény angol nyelvű, Robert Fagles által fordított, teljes szöveget tartalmazó megjelenési formája]
- Vieux-Québec / textes de Guy Robert ; gravures d'Albert Rousseau, megjelent Montréalban az Editions du Songe and Iconia kiadónál 1982-ben [szöveget és metszeteket tartalmazó együttes mű megjelenési formája]
- Seabiscuit: an American legend / Laura Hillenbrand, megjelent New Yorkban a Random House kiadásában 2001-ben, ISBN 978-0-375-50291-0 [a Seabiscuit nevű versenyló történetének megjelenési formája]
- They do it with mirrors / Agatha Christie, megjelent a William Collins & Sons kiadónál Angliában, 1952-ben [egy detektívregény megjelenési formája]
- Murder with mirrors / Agatha Christie, megjelent az USA-ban, a Dodd, Mead & Co. kiadónál, 1952-ben [ugyanazon detektívregény egy másik megjelenési formája, amelyik más országban, eltérő címen jelent meg]
- The Oxford book of short stories / chosen by V.S. Pritchett, megjelent New Yorkban az Oxford University Press kiadónál, 1981-ben, ISBN 0-19-214116-3 [összegyűjtött megjelenési forma, amely magában foglal egy gyűjteményes kifejezési formát, ami az összeállító V.S. Pritchett szellemi terméke, továbbá 41 rövid elbeszélés válogatott kifejezési formáit különböző szerzőktől]
- Voice of fire, akrilfestmény, vászon, Barnett Newman, 1967 [egyetlen megjelenési forma]
- Codex Sinaiticus, eredeti kézirat [egyetlen megjelenési forma]

A példány azonosítása

Definíciója szerint a példány olyan tárgyat vagy tárgyakat takar, amely vagy amelyek a szellemi vagy művészi tartalom közvetítésének szándékára utaló jeleket hordoznak magukon.

Mind a szellemi vagy művészi tartalom, mind a fizikai forma tekintetében elmondható, hogy a példány alapján tükrözi a megjelenési formát meghatározó jellemzőket, ilyen módon alkalmas a megjelenési forma egyfajta szemléltetésére.

A példány lehet egyetlen fizikai objektum, de adott esetben állhat több különálló darabból/objektumból is. Emellett lehet egy fizikai objektum része: például ha egy adatállományt egy több adatállományt tároló lemezen őrzünk, a lemeznek az adott adatállományt tartalmazó része tekintendő a fizikai hordozónak, illetve a példánynak.

Példák a példányra az IFLA LRM-ből:

- A Codex Sinaiticus néven ismert kézirat
- A Book of Kells néven ismert kézirat
- Auguste Rodin A gondolkodó szobrának bronz öntvénye, amely Alexis Rudier öntőműhelyében készült 1904-ben, a párizsi Musée Rodin tulajdona 1922 óta, ID number S. 1295
- A Vieux-Québec / textes de Guy Robert ; gravures d'Albert Rousseau 4. számú sorszámozott példánya (egy 50 darabos, korlátozott példányszámú kiadásból), megjelent 1982-ben Montréalban, az Editions du Songe and Iconia kiadónál.
- Voice of fire, akrilfestmény, vászon, Barnett Newman képe, készült 1967-ben, 1989 óta a National Gallery of Canada tulajdona

- A Library of Congress másodpéldánya Homérosztól. The Odyssey / translated by Robert Fagles, Penguin Classics luxus kiadás, megjelent New Yorkban a Penguin Books kiadónál 1997-ben, ISBN 0-670-82162-4
- Peter Jackson's saját személyes példánya a The lord of the rings. The two towers lemezből. Speciális, bővített DVD kiadás, megjelent 2003-ban, ISBN 0-7806-4404-2 [4 lemez 2 füzetel]

A Pop Culture című e-könyv, írta Richard Memeteau, megjelent a Zones kiadásában 2014-ben, terjesztette az Editis EPUB2 formátumban, ISBN 978-2-35522-085-2, kötelezpéldányként kapta a Francia Nemzeti Könyvtár 2016. február 1-jén, a DLN-20160201-6 kötelezpéldány-azonosítószám alatt. A katalógusban a példány egyedi azonosítószáma: LNUM20553886

MUNKANYAG